

ALÉN GARABATO, Carmen / ARNAVIELLE, Teddy / CAMPS, Christian (dir.) (2009): *La romanistique dans tous ses états*. Paris: L'Harmattan. (Langue et parole), 317 p.

En aquest volum es recullen les intervencions fetes en el col·loqui *La Romanistique dans tous ses états*, que tingué lloc a Béziers del 15 al 17 de maig de 2008. El col·loqui s'articulà al voltant de diverses temàtiques, que anaven des de la historiografia de la lingüística romànica fins a les propostes actuals de gestió lingüística (didàctica, protecció de llengües amenaçades), passant per altres temes; tot això, amb el denominador comú de la intenció de fer un estat de la lingüística romànica en un moment en què, si bé és cultivada en institucions diverses i en un esplet de congressos i altres trobades científiques, perd terreny en l'ensenyament universitari, on la perspectiva global i comparatista s'està abandonant.

Així doncs, en aquest volum es recullen els textos de divuit conferències i comunicacions que es presenten, excepció feta de la conferència inaugural de Claude Buridant que obre el volum, per ordre alfabètic dels cognoms dels autors. Els textos recollits són els següents: Claude Buridant, *Grammaticalisation et caractérisation en français : esquisse d'approche typologique en perspective romane* (p. 9-38); Carmen Alén Garabato, *Quelques réflexions sociolinguistiques sur les langues romanes et les nouvelles politiques (linguistiques) européennes* (p. 41-56); Patrici Baccou i Gunter Belhing, *Présentation du programme* Familhas de Lengas (p. 57-66); Claudi Balaguer, *La romanística i la Catalunya nord* (p. 67-82); Pierre Boutan, *Des effets scolaires du développement de la linguistique romane à la fin du XIXème siècle : tentatives de renouvellement de l'apprentissage de la langue nationale*, Brachet, Savinian, Bréal (p. 83-95); Éva Buchi i Wolfgang Schweickard, *Romanistique et étymologie du fonds lexical héréditaire: du REW au DÉRom* (Dictionnaire étymologique roman) (p. 97-110); Emili Casanova, *La presència de la lingüística romànica en les gramàtiques històriques catalanes. Condicions d'una nova gramàtica* (p. 111-123); Anne-Marie Chabrolle-Cerretini, *La linguistique romane : un champ épistémologique pour penser la diversité linguistique aujourd'hui?* (p. 125-137); Giovanni Depau, *Contact de langues dans le domaine italo-roman : exemples de convergence linguistique sarde-italien dans l'aire urbaine de Cagliari* (p. 139-157); Anna Ghimenton i Marinette Matthey, *Théories du code-switching : l'apport du contexte italo-roman* (p. 159-173); Kathryn Klingebiel, *Yakov Malkiel et la romanistique dans l'état de Californie* (p. 175-182); Jean Léo Leonard, *Francescato, Labov, Klinkenberg et Sapir à Gorto: les voyelles fortes du frioulan dans tous leurs états structuraux, diatopiques, diffusionnistes et sériels* (p. 183-207); Philippe Martel, *La tapisserie volante : autour de la "questione ladina"* (p. 209-239); Monica Lupetti, *Strategie retorico-testuali di "nobilitazione linguistica" : il caso del portoghese tra Cinque e Seicento* (p. 241-253); Pierre Swiggers, *Grammaire comparée des langues romanes et typologie linguistique* (p. 255-271); Bernard Tabuce, *Esthétique et stratégies de la traduction militante - Gestion visuelle de la diglossie* (p. 273-294); Joan Thomas, *Redécouvrir Jules Ronjat (1864-1925), voyageur, fêlibre et linguiste* (p. 295-303); i Dražen Varga, *L'importance de l'approche comparative : cas des relatives* (p. 305-314).

La lectura d'aquest llistat de títols ens fa veure ben clarament la diversitat dels temes i dels interessos dels estudiosos que van respondre a la crida a participar en aquest col·loqui, i ens fa avinent així la

diversitat dels focus d'atenció de la romanística avui en dia. Tots els textos, menys el de la conferència inaugural, es caracteritzen per la seva brevetat (molts no superen les quinze pàgines, com es pot comprovar en el llistat de títols que hem donat), sens dubte per exigències editorials. La llengua de redacció dels textos és majoritàriament el francès, cosa que s'explica no només pel marc geogràfic on es desenvolupa el col·loqui, sinó també perquè el francès, amb el permís de l'alemany i l'anglès, continua essent la llengua franca de la romanística. Hi trobem, això no obstant, dos textos en català i un en italià. Tanmateix, si mirem quines són les llengües objecte d'estudi, hi trobarem una gran varietat que va des dels articles que són essencialment i per definició d'abast panromànic (com el de Buchi i Schweickard), als que entren en el terreny comparatiu entre diverses llengües romàniques, o als que tracten d'una sola llengua; però, en aquests dos darrers casos, les llengües implicades van del sard, al friülà, al ladí, a l'occità o al portuguès. Així doncs, encara que el col·loqui tingués lloc a França i la llengua emprada en molts casos fos el francès, l'interès per la diversitat de les llengües romàniques és ben palès. És de destacar que diversos articles (Casanova, Varga) apellen a la necessitat d'un punt de vista panromànic per explicar adequadament els fets lingüístics idioromànics i als fruits que dona aquesta visió.

Tant la conferència inaugural com la contribució de Swiggers s'endinsen en el camp de la tipologia lingüística. Chabrolle-Cerretini posa en relleu la situació privilegiada de l'àmbit romànic per repensar el tema de la diversitat lingüística. Una de les persones que organitzaven el col·loqui, Carmen Alén Garabato, hi contribuï també amb una comunicació, en aquest cas sobre les disposicions de la UE en el camp de la política lingüística; terreny aquest, el d'Europa, on ja no es tracta de les relacions entre les llengües romàniques estatals i les llengües minoritzades, sinó entre les llengües romàniques i l'anglès i, en menor mesura, altres llengües no romàniques.

Diversos estudis tenen una orientació historiogràfica; ja siguin estudis destinats a presentar alguna personalitat de la lingüística romànica i la seva obra, com el de Klingebiel sobre Yakov Malkiel o el de Thomas sobre Jules Ronjat, o bé estudis destinats a analitzar quines han estat les actituds i les anàlisis dels romanistes sobre una varietat concreta, com el de Camps, que repassa com la romanística s'ha ocupat del català de la Catalunya del Nord, o el de Martel, al voltant de la "questionne ladina", o el de Lupetti sobre la revaloració del portuguès en els segles XVI i XVII.

En d'altres estudis es fa patent el valor d'una visió integradora de les llengües romàniques en la didàctica. Des de la didàctica en edats molt primerenques fins a nivell universitari. Així, Baccou i Belhing presenten el programa *Famílias de Lengas*, que pretén aprofitar les habilitats lingüístiques dels infants escolaritzats a les *calandretas* per establir punts o passarelles cap a les altres llengües romàniques. En el marc de l'ensenyament universitari, Casanova posa en relleu que una nova gramàtica històrica del català hauria de tenir molt més en compte els fets lingüístics de les altres llengües romàniques per a poder explicar satisfactòriament els fets catalans. També a l'entorn de la didàctica, però des d'una perspectiva històrica, s'articula la contribució de Boutan, que se centra en la repercussió que haurien pogut tenir els avenços de la romanística a finals del segle XIX en l'ensenyament escolar del francès.

Dos treballs estudien l'intercanvi de llengües a partir de registres d'un corpus oral. Els dos, en l'àmbit d'Itàlia; concretament el treball de Ghimention i Matthey estudia el *code switching* en l'àmbit de la interacció d'una família que usa el venecià i l'italià. I Depau l'estudia entre els joves de Càller, que utilitzen el sard i l'italià.

Les estratègies de la traducció entre el francès i l'occità en el gènere del còmic (Tabuce) i una aproximació múltiple, des de diverses metodologies i perspectives, a les vocals friülanes (Léonard) completen aquest volum de caràcter heterogeni; heterogeneïtat volguda que ens permet copsar les múltiples facetes de la romanística.

Diversos autors constaten en algun moment o altre de les seves presentacions algunes idees que preocupen recurrentment a la romanística. L'abandó dels estudis del llatí en l'ensenyament secundari, la pèrdua de l'interès en l'ensenyament universitari per la perspectiva comparatista en favor d'altres aproximacions que es consideren més útils o amb més futur, la manca de romanistes en el sentit ple del terme (els *Vollromanisten* que apareixen en el text de Buchi i Schweickard, p. 98) en favor dels especialistes en una sola llengua, etc.

Són diversos els col·laboradors del volum que en algun moment o altre fan al·lusió, directament o amb jocs de paraules, al *dans tous ses états* del títol, fins i tot jugant amb les majúscules: *États*. Però és Pierre Swiggers qui, en la introducció del seu article (p. 255-256), analitza específicament el sentit del títol donat al col·loqui i, després, a la publicació de les actes.

Aquest volum, doncs, ens fa veure diverses cares de la romanística. Una especialitat amb les arrels ben profundes, com ens mostren els treballs de caire historiogràfic, però on encara queda molt de joc per a la innovació a partir d'aquestes arrels, com es fa patent en el projecte DÉRom que revitalitza una disciplina venerable com l'etimologia i l'etimografia romàniques; una especialitat, finalment, que incorpora amb agilitat les noves metodologies i tendències de la lingüística.

Maria-Reina BASTARDAS RUFAT
Universitat de Barcelona

ALÉN GARABATO, Carmen / ÁLVAREZ, Xosé Afonso / BREA, Mercedes (dirs.) (2010): *Quelle linguistique romane au XXIe siècle ?* Paris: L'Harmattan, 294 p.

Con la perspectiva que se va abriendo del nuevo siglo tras el transcurso de su primera década, este volumen colectivo reúne un ramillete de contribuciones de distintos especialistas que muestran aspectos diversos de la lingüística románica, disciplina forjada en el XIX y que, camino de dos centurias después, induce a los directores-coordinadores del libro —en la página inicial de la *Présentation*— a plantear las expectativas de su enseñanza futura en el marco de la ciencia y de la sociedad que vienen.

L'avenir de l'enseignement de la Linguistique Romane est aujourd'hui en jeu et dépendra de la capacité de la discipline à se réorienter et à montrer qu'elle a encore beaucoup à apporter à la science et à la société en général. (p. 7)

Caminos de reorientación aconsejables para el acomodo de la disciplina a los nuevos tiempos, y asimismo estrategias para mostrar las posibles aportaciones al progreso científico que les sirvan de provecho a los ciudadanos del siglo XXI. Unos y otras pueden hallarse entre las catorce contribuciones que los coordinadores del libro presentan por orden alfabético de autores, con la excepción de la última, que constituye una especie de síntesis o conclusión abierta, de Mercedes Brea. Este mismo orden se seguirá a lo largo de la reseña.

Cuatro son las lenguas de redacción de los trabajos: predomina el francés (en ocho de ellos), la lengua de la casa editorial que acoge la publicación, *lingua franca* de los romanistas (pese a la creciente expansión científica del uso del inglés); en cuatro se utiliza el español; y otros dos se han escrito, respectivamente, en italiano y en gallego. Esta última lengua es la única «sin estado» de las empleadas en el libro, lengua común a los tres coordinadores, formados originariamente en la misma *Alma Mater* compostelana, y cultivadores activos de la lingüística romance. Por otra parte, cada una de las contribuciones aparece precedida de un resumen en una lengua romance distinta a la usada *in extenso* en el texto, de acuerdo con el espíritu «interrománico» de la publicación.

Carmen Alén Garabato, «Linguistique romane et sociolinguistique historique» (pp. 11-26). La sociolingüística se ha ido abriendo camino en los quehaceres de los romanistas de las últimas décadas. La autora se refiere a las tres orientaciones (histórica, sincrónica y comparada) que guían dicha «sociolingüística románica»: *Une sociolinguistique "historique" qui éclaire l'étude des langues en synchronie*, tal como revela el epígrafe de la p. 15; y hace notar también que la sociolingüística comparada por ahora se ha cultivado notoriamente menos que la centrada en una lengua de manera individual (p. 18). En cualquier caso, nuevos campos de estudio se le ofrecen al investigador en sociolingüística romance (p. 21), tales como la gestión de los conflictos lingüísticos: así, en la «normalización» del catalán en